

“Joan Miró. L'escala de l'evasió”, oberta a la Fundació Joan Miró de Barcelona fins el 18 de març, aplega algunes de les obres més significatives i difícils de reunir en una única mostra, i posa de manifest el compromís de l'artista amb el seu temps i el seu país.

SUCESSIÓ MIRÓ, PALMA DE MALLORCA

Natura morta del sabatot, 1937. Oli damunt tela. The Museum of Modern Art, Nova York. Donació de James Thrall Soby.

El compromís de Joan Miró amb un temps i un país

Quan, el novembre del 1975, Georges Raillard va demanar-li què era per a ell el més important que havia fet per a oposar-se al franquisme, Joan Miró va respondre: “Coses lliures i violentes.” I va puntualitzar: “Les mateixes obres, per la violència i pel sentit de la llibertat.

Això és el que ha commogut la gent, ara tinc aquesta impressió de manera molt clara.”

Aquests trets, juntament amb la seva identificació empàtica amb Catalunya, caracteritzen els moments de més compromís de Miró. Si bé, en termes generals, les seves primeres obres dels anys

1918-1925 plasmen la identitat catalana, la violència de la seva producció dels anys 30 és tan sorprenent com l'alliberament de les darreres obres. “La paraula *llibertat*”, va declarar el 1936, “també té significat per a mi, i la defensaré a qualsevol preu”.

La Fundació Joan Miró presenta “Joan Miró. L'escala de l'evasió”, l'exposició més important sobre Joan Miró que s'ha pogut veure a Barcelona aquests darrers vint anys i que posa de manifest el compromís de l'artista amb el seu temps i el seu país.

La mostra aplega més de 170 obres –pintures, escultures i obra damunt paper– provinents de col·leccions públiques i privades d'arreu del món,

i ha estat organitzada conjuntament per la Tate Modern i la Fundació Joan Miró de Barcelona i patrocinada per la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació BBVA.

“Joan Miró. L'escala de l'evasió” ha estat concebuda pels comissaris de la Tate Modern Matthew Gale i Marko Daniel, en col·laboració amb Teresa Montaner, conservadora en cap de la Fundació Joan Miró de Barcelona. Rosa Maria Malet, directora de la Fundació Joan Miró, i Vicent Todolí, ex-director de la Tate Modern, n'han dirigit el projecte.

L'exposició revisa un llarg període de gairebé seixanta anys, i mostra la sensibilitat i la posició de l'artista davant uns esdeveniments que han marcat la història del segle XX

Joan Miró (Barcelona, 1893 - Palma, 1983) va desenvolupar un llenguatge surrealista de símbols que suggereix un sentiment de llibertat i una energia singulars, mitjançant un imaginari fantàstic i colors vius.

Considerat sovint el precursor de l'expressionisme abstracte, el seu treball és admirat per l'esperit serè i colorista que desprèn.

Però Miró va viure una època tempestuosa, i aquesta exposició, a banda de presentar algunes de les obres més significatives i difícils de reunir en una única mostra, examina moments clau de la seva trajectòria i posa de manifest el compromís de l'artista amb el seu temps i el seu país.

Les primeres sales exploren els vincles amb la seva Catalunya natal, especialment amb les terres de Mont-roig i el mas familiar, però també la inflexió que va significar la seva estada a París i l'alliberament creatiu del surrealisme. És el moment en què pinta *La masia* (1921-1922), que va pertànyer a Ernest Hemingway, amic de Miró, o de la magistral seqüència *Cap de pagès català* (1924-1925).

A la secció central de l'exposició, el drama de la guerra civil espanyola es reflecteix en el nou llenguatge pictòric de l'artista.

Les tensions que van conduir al conflicte provoquen les protestes més explícites de Miró en obres com ara la sèrie de *Pintures salvatges* (1934-1936), o la *Natura morta del sabatot* (1937).

Exiliat a París, per encàrrec del govern de la República Miró realitza *Aidez l'Espagne* i pinta *El Segador* (*Pagès català en revolta*) (1937) per al pavelló espanyol de la República a l'Exposició Internacional de París, on conviu amb el *Guernica* de Picasso. L'esclat de la Segona Guerra Mundial provoca respostes més íntimes, com les cèlebres *Constel·lacions*, sèrie desenvolupada entre el 1940 i el 1941, i algunes altres de més pertorbadores, com ara la *Sèrie Barcelona* (1944), el comentari plàstic de Miró a la guerra civil.

L'última secció de la mostra examina els darrers anys de la dictadura franquista, quan les pintures monumentals de gran impacte contemplatiu es contraposen amb la seva consciència del poder trencador de mitjans pictòrics més violents.

Durant el règim franquista, Miró va treballar a casa en una mena d'exili interior, mentre a l'estranger creixia el reconeixement a la seva obra.

“L'escala de l'evasió” mostra també obres clau d'aquesta època, entre les quals es destaca el tríptic *L'esperança del condemnat a mort* (1974).

Ja fos enfosquit o fins i tot cremant els seus treballs, com és el cas de les peces *Maig 1968* (1968-1973) i la sè-

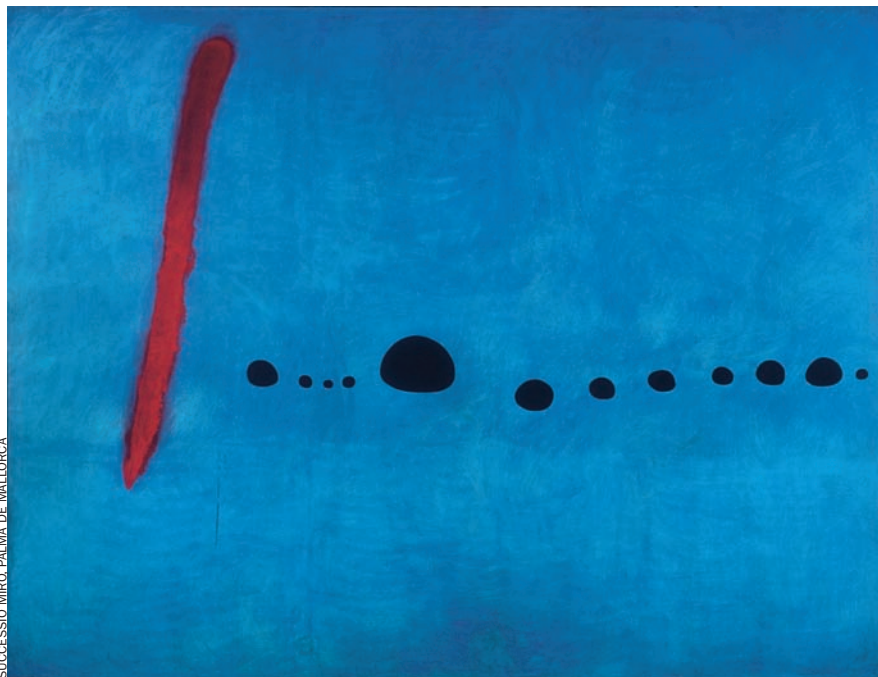
rie de *Teles cremades* (1974), Miró va saber captar l'atmosfera de revolta de final dels anys 60 i va fer de testimoni de l'ambient polític amb explosions de pintura, com en el tríptic dels *Focs artificials* (1974), expressant-se sempre de manera radical i pionera.

La qüestió d'un projecte nacional català contingut dins l'àmbit de l'estètica és el que defineix la posició política de Miró, diu Robert S. Lubar a l'article “El compromís del Miró”, inclòs al catàleg.

Sens dubte, pensa Lubar, hi va haver alguns moments en què es va implicar directament en els esdeveniments internacionals. L'execució d'un mural per al pavelló de la República espanyola a l'Exposició Internacional de París del 1937 va ser en tots els sentits un acte polític, atès que les circumstàncies exigien una acció directa.

Tanmateix, la protesta contra el feixisme, característica del seu rebuig de la retòrica partidista, va adoptar la forma d'un camperol català aixecant la fals en una revolta, una referència a la insurrecció popular de la pagesia catalana que, al segle XVII, va oposar-se a la política de Felip IV durant la guerra dels Trenta Anys.

Tot i que el gest del camperol recorda el puny alçat de la salutació

SUCCESIÓ MIRÓ, PALMA DE MALLORCA

Biau II, 1961. Oli damunt tela. Centre Pompidou, París. Musée national d'art moderne / Centre de création industrielle.

republicana o la fals del socialisme internacional, el concepte visual de Miró situa la lluita per la llibertat en un continu històric que posa en relleu la difícil situació de Catalunya dins l'estat espanyol.

Miró, diu Maria Luisa Lax al catàleg (“La responsabilitat cívica de l'artista”), es va mostrar sempre fidel als principis ètics que va manifestar en el discurs d'investidura com a doctor *honoris causa* per la Universitat de Barcelona (1979), i durant anys Miró va menysprear el cants de sirena de la dictadura de Franco.

“Insubornable –proclama el catàleg de l'exposició–, va mantenir la seva opció catalana i democràtica: una opció ara pública, adés discreta, però sempre ferma.”

A la tardor de la seva vida, Joan Miró, recorda Maria Luisa Lax, va descriure l'artista “com una persona amb una especial responsabilitat cívica”: la seva veu havia de parlar pels silenciats i la seva obra havia de ser emancipadora.

El 1979, amb motiu de la investidura com a doctor *honoris causa* per la Universitat de Barcelona, va escriure: “Entenc que un artista és algú que, entre el silenci dels altres, fa servir la seva veu per a dir alguna cosa, i que té l'obligació que aquesta cosa no sigui quelcom d'inútil sinó quelcom que faci servei als homes.”

Maria Luisa Lax examina en el seu estudi l'evolució del compromís cívic de Miró a partir dels anys 50, sota el franquisme i durant la transició democràtica.

El tema del compromís polític de Miró en el seu país d'origen, diu Robert S. Lubar, és una qüestió espinosa que requereix una anàlisi detallada, perquè s'estén més enllà dels anys de la dictadura franquista. “Si bé Tàpies –escriu– identifica Miró amb la causa del nacionalisme català assetjat per les forces reaccionàries, el fet cert és que Miró havia defensat els interessos del poble català des del principi de la seva carrera artística.”

Traçar la relació de Miró amb les mareas fluctuants del catalanisme polític en aquests primers anys és una empresa difícil, adverteix Lubar, però en dóna algunes pistes. Així, tot i poc disposat a revelar una posició partidista,

SUCCESSIÓ MIRÓ, PALMA DE MALLORCA

Pages català amb guitarra, 1924. Oli damunt tela. Autoretrat, 1937-1960. Oli i llapis damunt tela.

El catàleg de l'exposició analitza la ferma i insubornable opció catalana i democràtica de l'artista

és patent que les seves simpaties s'inclinaven sens dubte cap a l'esquerra de l'espectre polític, tal com demostra el seu compromís posterior amb la causa de la República espanyola.

Les seves primeres cartes desborren d'entusiasme per les aspiracions internacionals de la cultura catalana, si bé expressa reiteradament el seu menyspreu per la classe política i la ignorància deliberada de la burgesia recalitrant del país. Es desfà en elogis de l'obra literària de l'escriptor Eugeni

SUCESSIÓ MIRÓ, PALMA DE MALLORCA

Gos bordant a la lluna, 1926. Oli damunt tela. Maig 1968, 1968-1973. Acrílic i oli damunt tela.

d'Ors, però deplora el seu compromís polític amb la Lliga i la seva negativa a donar suport als artistes emergents.

En oposició a la imatge falsejada d'una Barcelona ideal, civilitzada i harmoniosa, que negava l'evidència del conflicte de classes, Miró defensava la causa del poble català, "els il·limitats recursos creatius del qual donaran a Espanya un impuls que sorprendrà el món", com va escriure en un *pochoir* editat per a recaptar fons per a la República espanyola durant la guerra civil.

Tot i que la seva visió de la pagesia era una construcció fonamentalment mítica, diu Lubar, es basava en la ferma convicció que una nació es defineix per la seva gent, la seva llengua i les seves tradicions culturals, i no per les elits polítiques.

Per a Miró, la nació catalana existia com un fet irrefutable que anava a contracorrent d'una història adversa. La seva responsabilitat cívica com a artista –com va insistir en nombroses ocasions– era afirmar aquesta realitat

a través de la seva obra, convertir-se en la veu de la comunitat i "negar les negacions" de l'opressió social i política per mitjà de l'exemple de la seva vida i el seu art. El 1979, arran de la investidura com a doctor *honoris causa* de la Universitat de Barcelona, Miró, recorda Lubar, va reafirmar públicament la "concepció de l'artista com una persona amb una especial responsabilitat cívica".

Feliu Vila